

DIURETIK VOSITALAR

Davronova Sayyoraxon Isroilovna*Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino jamoat salomatligi texnikumi**Farmakologiya va repseptura fani o'qituvchisi*

Siydik haydovchi dorilar (diuretiklar), peshob haydovchi dorilar — organizmdan siydik chiqarilishini kuchaytiradigan dorilar. Siydik haydovchi dorilard. to'qima va tana bo'shlig'idagi suyuq/shk miqdorini kamaytiradi, shuning uchun ular organizmda suv go'planib shish paydo qiladigan ayrim yurak, buyrak va jigar kasalliklarida hamda qon bosimini tushirishda qo'llanadi.

Siydik haydovchi dorilard. siydik hosil bo'lishiga ta'sir ko'rsatib diurezni oshiradi. Ta'sir qilish mexanizmiga ko'ra, ularni 2 guruhga bo'lish mumkin: 1) bevosita buyrakning siydik hosil qiluvchi vazifasiga ta'sir ko'rsatuvchi; 2) siydik hosil bo'lishining gormonal nazoratiga ta'sir ko'rsatuvchi.

Birinchi guruhga mansub dori vositalari buyrak naylari epiteliysiga ta'sir ko'rsatib, ularning reabsorbsiya qilish (qayta so'rilish) vazifasini susaytiradi yoki naychalar ichidagi osmotik bosimni oshiradi, natijada natriy, xlor, kaliy ionlari va u bilan bog'liq suvning reabsorbsiyasi kamayadi (dixlotiazid, klopamid, furosemid, etakrin kislotasi, mannit, mochevina va boshqalar).

Ikkinchi guruhga mansub dori vositalari atdosteronning antagonisti hisoblanadi (spironolakton). Buyrak usti bezining gormoni — aldosteron natriy ionlarining qayta soʻrilishini va kaliy ionlarining sekretsiyasini boshqaradi. Spironolakton esa buyrak nefronlariga aldosteronga karaganda qaramaqarshi taʼsir koʻrsatadi, yaʼni gormon taʼsir qiluvchi retseptorlarni toʻsib, siydik bilan natriy, xlor ionlari va shunga mos miqdordagi suvning chiqib ketishini taʼminlaydi.

Har xil oʻsimliklar (boʻtakoʻz, dalachoy, limonoʻt, sariqchoy, togʻrayxon, qariqiz, chuchukmiya va boshqalar) tarkibiga kiruvchi moddalar ham siydik haydovchi vosita sifatida qaynatma yoki damlama shaklida azaldan xalq tabobatida qoʻllanib kelingan. Bundan (behi, tarvuz, piyoz, sarimsoq, uzum va boshqalar) tashqari, maʼlum bir mevasabzavotlar ham shunday xossaga ega Siydik haydovchi dorilard.ni qabul kilganda siydik bilan boshqa ionlar (xlor, kaliy ionlari) ham tashqariga koʻp chiqib ketadi, bu — organizm baʼzi funksiyalarining buzilishiga sabab boʻlishi mumkin. Buning oldini olish maqsadida Siydik haydovchi dorilard. bilan davolashda tarkibida kaliy koʻp boʻlgan oʻrik, sabzi va boshqalarni ham isteʼmol qilish buyuriladi.

Siydik haydovchi dorilard.ni faqat vrach koʻrsatmasiga koʻra qoʻllash lozim, chunki bu dorilarning bir qancha nojoʻya taʼsirlari mavjud (gipo va giperkaliyemiya, giperurikemiya, alkaloz, atsidoz, yurak aritmiyalari, ginekomastiya, allergik reaksiyalar, nefrotoksiklik va boshqalar)

Diuretiklar baʼzan "suv tabletkalari" deb ataladi. Ular konjestif yurak etishmovchiligini (CHF), yuqori qon bosimini (gipertenziya) yoki shishni (suvni ushlab turish) davolash uchun ishlatiladi. Diuretiklar buyrak yoki jigarning ayrim turlari uchun ham buyuriladi.

Diuretik dorilarning 3 turi mavjud. Har bir tur biroz boshqacha ishlaydi, ammo ularning barchasi tanangizdagi tuz va suv miqdorini kamaytiradi, bu esa qon bosimini pasaytirishga yordam beradi.

1. Tiazidli diuretiklar organizmdagi natriy va suv miqdorini kamaytirish orqali yuqori qon bosimini davolash uchun ishlatiladi. Tiazidlar qon tomirlarini kengaytiradigan (kengaytiruvchi) diuretiklarning yagona turi boʻlib, ular qon bosimini pasaytirishga ham yordam beradi.

2. Kaliyni saqlovchi diuretiklar tanadagi suv miqdorini kamaytirish uchun ishlatiladi. Boshqa diuretik dorilardan farqli oʻlaroq, bu dorilar tanangizda kaliyni yoʻqotishiga olib kelmaydi.

3. Loop taʼsir qiluvchi diuretiklar buyraklar siydik oqimini koʻpaytirishga olib keladi. Bu tanadagi suv miqdorini kamaytirishga va qon bosimini pasaytirishga yordam beradi.

Diuretiklarning koʻp turlari mavjud. Siz qabul qilishingiz kerak boʻlgan dori miqdori har xil boʻlishi mumkin. Ushbu dorini qanday va qachon qabul qilish haqida koʻproq maʼlumot olish uchun shifokoringiz yoki farmatsevtigingiz bilan gaplashing.

Siz qabul qilishingiz mumkin bo'lgan boshqa dorilar diuretiklarning ta'sirini kuchaytirishi yoki kamaytirishi mumkin. Ushbu ta'sirlar deyiladi **shovqin**. Shifokorga o'zingiz qabul qilayotgan har bir dori, vitamin yoki o'simlik qo'shimchalari haqida aytib berishni unutmang, shunda u sizni har qanday o'zaro ta'sirlardan xabardor qilishi mumkin.

Quyida diuretiklar bilan o'zaro ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ba'zi dorilar mavjud. Har bir toifada juda ko'p dori turlari mavjud bo'lganligi sababli, har bir dori turi nomi bilan sanab o'tilmaydi. O'zingiz qabul qilayotgan har bir dori haqida, hatto quyida sanab o'tilmagan bo'lsa ham, shifokoringizga ayting.

- Digitalis va digoksin, ayniqsa kaliy darajasi past bo'lsa
- Ba'zi antidepressantlar, ayniqsa tiazid yoki loop ta'sir qiluvchi diuretiklarni qabul qilishda
- Yuqori qon bosimi uchun boshqa dorilar
- Lityum
- Siklosporin, ayniqsa kaliyni saqlaydigan diuretiklarni qabul qilganda

Diuretikni qabul qilishni boshlashdan oldin, shifokoringiz bilan kasallik tarixi haqida gapiring. Dori-darmonlarni qabul qilish xavfini uning foydalari bilan solishtirish kerak. Agar siz va sizning shifokoringiz diuretik qabul qilish kerakmi yoki yo'qmi degan qarorga kelganda, e'tiborga olish kerak bo'lgan ba'zi narsalar.

- Boshqa dorilarga allergiyangiz bor.
- Siz homilador bo'lishni o'ylayapsiz, homiladorsiz yoki bolangizni emizasiz.
- Sizda qandli diabet bor. Tiazid va pastadirli diuretiklar qon shakar darajasini oshirishi mumkin.
- Siz osongina suvsizlanasiz.
- Sizda pankreatit bor. Loop ta'sir qiluvchi diuretiklar bu holatni yomonlashtirishi mumkin.

- Sizda buyraklar bilan bog'liq muammolar mavjud.
- Sizda qizil yuguruk yoki qizil yuguruk bor. Tiazidli diuretiklar bu holatni yomonlashtirishi mumkin.
- Sizda podagra bor yoki podagra rivojlanish xavfi yuqori, ayniqsa shifokoringiz tiazidli diuretikni buyurmoqchi bo'lsa.
- Sizda hayz ko'rish bilan bog'liq muammolar mavjud. Kaliyni saqlaydigan diuretiklar bu muammolarni yanada kuchaytirishi mumkin.

Ba'zida dori istalmagan ta'sirga olib keladi. Bular deyiladi **yon ta'sir**. Bu erda diuretiklar uchun barcha nojo'ya ta'sirlar ko'rsatilmagan. Agar siz ushbu yoki boshqa ta'sirlarni sezsangiz, shifokoringizga murojaat qilishingiz kerak.

Umumiy yon ta'siri:

- Zaiflik
- Muskul kramplari
- Teri toshmasi
- Quyosh nuriga sezgirlikning oshishi (tiazidli diuretiklar bilan)
- Qusish
- Diareya
- Kramplar
- Bosh aylanishi yoki yengillik
- qo'shma og'riq

Kamroq tarqalgan yon ta'siri:

- Iktidarsizlik yoki jinsiy istakning pasayishi

Kamdan kam yon ta'siri:

- Noto'g'ri yurak urishi

Shunga qaramay, agar sizda ushbu nojo'ya ta'sirlardan biri bo'lsa, darhol shifokoringizga xabar bering. Agar shifokor buyurmasa, dori-darmonlarni qabul qilishni to'xtatmang. Agar siz shifokor bilan maslahatlashmasdan dori-darmonlarni qabul qilishni to'xtatsangiz, bu sizning ahvolingizni yomonlashtirishi mumkin.

Asosiy adabiyotlar:

1. Salixujayev Z. "Dori vositalari kullanmasi" Toshkent, 2015 yil.
2. Toshmuxamedova F.Sh., Aliyev X.U., Nizomov R.Z. "Umumiy farmakologiya va reseptura". Toshkent, Ilm ziyo, 2007 yil.
3. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Umumiy reseptura". Toshkent, Medisina, 2006 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. "Spravochnik Vidal". Toshkent, 2008 yil
2. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari". Toshkent, 2006 yil.
3. "Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish". Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil

4. “Xavfsiz immunizasiya” dasturi bo‘yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo‘llanma. 2014 (YuNISEF)..

5. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O‘zbekiston Respublikasi qonuni ” . 2007 yil.

Internet saytlar:

1. www.histolchuvashia.com.

2. www.ziyo.net.

3. www.google.ru

4. www.uzssgt.uz,

5. www.med.uz.